

რეზიუმე

უახლოესი წარსულის ფინანსურმა კრიზისმა მსოფლიო ეკონომიკა მნიშვნელოვნად დააზარალა. კრიზისის თავიდან ასაცილებლად აუცილებელია ფინანსური ხელისუფლებისა და ბაზრის მონაწილეების ადრეულ სტადიაზე ინფორმირებულობა ფინანსური სისტემის უარყოფითი შოკების შესახებ. აქედან გამომდინარე, ფინანსური პოლიტიკის რაციონალურად წარმართვისათვის სასურველია წინასწარი შეტყობინების სისტემის (Early Warning System) ფორმირება, რაც საშუალებას მოგვცემს კრიზისის უარყოფითი შედეგები მინიმუმამდე იქნას დაყვანილი. ნაშრომის მიზანს წარმოადგენს საერთაშორისო მეთოდოლოგიის საფუძველზე საერთო საბანკო სტაბილურობის ინდექსის (ABSI) შემუშავება საქართველოს ფინანსური სისტემისთვის 2005-2012 წლებში; ასევე, მიღებული შედეგების გაანალიზება, ინტერპრეტირება და საბოლოო დასკვნების მიღება. გამოკვლევის შედეგების მიხედვით, 2008-2009 წლებში ფინანსური სისტემა სტაბილურობის დაბალი დონით ხასიათდებოდა, რაც ეკონომიკური კრიზისის პერიოდს ემთხვეოდა. სხვა პერიოდებში კი ინდექსი უმეტეს ნილად ფინანსური სისტემის სტაბილურობის დადებით შეფასებას იძლევა. მე-20 საუკუნის 90-იანი წლებისა და მსოფლიოში მიმდინარე ეკონომიკური კრიზისების ფონზე, მნიშვნელოვნად გაიზარდა ჩატარებული კვლევების რაოდენობა ფინანსური სტაბილურობის სისტემური შეფასებისა და წინასწარი შეტყობინების სისტემის (Early Warning System) შემუშავების სტრატეგიების შესახებ. ბოლო ათწლეულის განმავლობაში გამოქვეყნდა მრავალი ნაშრომი, სადაც შემუშავებულია ერთიანი ინდექსი, როგორც ფინანსური სისტემის სტაბილურობის საერთო საზომი.

საკვანძო სიტყვები: საბანკო სტაბილურობის ინდექსი, მთლიანი შიდა პროდუქტი, ფინანსური სიძლიერის ინდექსი, საერთაშორისო სავალუტო ფონდი, უკუგების კოეფიციენტი აქტივებზე, უკუგების კოეფიციენტი კაპიტალზე.

Banking Sector Stability

Irina Kashuashvili, Doctoral Student

Summary

The recent financial crisis has significantly damaged world economy. It's necessary to inform financial authorities and market participants about the negative shocks of financial systems at the early stage to avoid the crisis. Therefore it's desirable to form early warning system to direct rationally the financial policies, which will give us the opportunity to shorten the negative results of crisis. The main aim of our work is to work out on the basis of international methodology the index of common banking stability for Georgian financial system in 2005-2012 years, also to analyse and interpret the results. According to the results the economy of 2008-2009 years characterizes with the low level of stability which coincides with the economic crisis. In other periods this index mostly gives positive estimation of financial system stability. In the 90-s of twentieth century in conditions of global economic crisis the amount of researches about system evaluation of financial stability and elaboration strategy of early warning system have significantly increased. During last ten years many works have been published, where is developed the total index as the common measure of financial system.

Keywords: ABSI; GDP; Financial Strength Index, IMF ; ROA; ROE.

* * * * *

საერთო საბანკო სტაბილურობის ინდექსი (ABSI) ფინანსური სტაბილურობის სისტემური შეფასების ერთ-ერთი საშუალებაა, ის წარმოადგენს უქმნის პოლიტიკის განმსაზღვრელებს ფინანსური სისტემის მდგრადობაზე შესაძლო არასასურველი შოკების დროს. ამის გარდა, ინდექსის მეშვეობით შეიძლება განხორციელდეს დაკვირვება ფინანსური სისტემის სტაბილურობაზე დინამიკაში, მის დროში ევოლუციაზე. სხვა მეთოდებთან შედარებით, მის უპირატესობებს წარმოადგენს: გამჭვირვალობის მაღალი დონე, საჭირო სტატისტიკური მონაცემების ადვილად იდენტიფიცირების შესაძლებლობა და ინდექსის გამოთვლის მეთ-ნაკლები კომპლექსურობა. საბანკო სტაბილურობის ინდექსის გაანალიზების მთავარ სირთულეს წარმოადგენს ცალკეული ინდიკატორების შერჩევა, მათი ნორმალიზაცია და საერთო ინდექსის შემადგენლობაში წონების განსაზღვრის საკითხები. წინამდებარე კვლევის პირველ

ნაწილში წარმოდგენილია ლიტერატურის მიმოხილვა, მეორე ნაწილში განხილულია მეთოდოლოგიური საკითხები, მესამე ნაწილში ინდექსის განვითარება 2005-2012 წლებში, ხოლო მომდევნო ნაწილში მოცემული ინდექსი სხვადასხვა ქვეყნების მიხედვით, ბოლოს შეჯამებულია მიღებული შედეგები.

მე-20 საუკუნის 90-იანი წლებისა და მსოფლიოში მიმდინარე ეკონომიკური კრიზისების ფონზე, მნიშვნელოვნად გაიზარდა ჩატარებული კვლევების რაოდენობა ფინანსური სტაბილურობის სისტემური შეფასებისა და წინასწარი შეტყობინების სისტემის (Early Warning System) შემუშავების სტრატეგიების შესახებ. ბოლო ათწლეულის განმავლობაში გამოქვეყნდა მრავალი ნაშრომი, სადაც შემუშავებულია ერთიანი ინდექსი, როგორც ფინანსური სისტემის სტაბილურობის საერთო საზომი. შვეიცარიის ეროვნულ ბანკს შექმნილი აქვს საერთო სტრეს ინდექსი (Composite Stress Index) ქვეყნის საბანკო სისტემისათვის და რეგულარულად აქვეყნებს მას ფინანსური სტაბილურობის წლიურ ანგარიშში. ინდექსის შემადგენლობაში შეყვანილია სხვადასხვა ცვლადები; ისინი ზომავენ ბანკების მომგებიანობასა და კაპიტალის ადეკვატურობას (Hanschel and Monnin 2005). ალბულესკუმ (Albulescu 2010) განავითარა საერთო სტაბილურობის ინდექსი რუმინეთის ფინანსური სისტემისთვის. მან ინდექსის შემადგენლობაში ჩართო 20 ინდიკატორი, რომლებიც კავშირში არიან ფინანსური სისტემის მდგრადობასთან, მოწყვლადობასთან, სიჯანსაღესა და საერთაშორისო ეკონომიკურ კლიმატთან. მან თითოეულ ინდიკატორს გაუკეთა ნორმალიზაცია და შემდეგ ისინი საერთო ინდექსში გააერთიანა. ამ სფეროში მნიშვნელოვანი კვლევები ჩატარეს გერსლმა და ჰერმანეკმა (Geršl and Heřmánek 2007), რომლებმაც გამოთვალეს აგრეგირებული ინდექსი ჩეხეთის საბანკო სისტემისათვის. ინდექსის აგებისთვის მათ გამოიყენეს საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მიერ შემუშავებული ფინანსური სტაბილურობის ინდიკატორები. ანალოგიურად, თურქეთის ცენტრალურმა ბანკმა ექვსი ქვეინდექსის გამოყენებით (Central Bank of the Republic of Turkey 2006) ფინანსური სიძლიერის ინდექსი შექმნა (Financial Strength Index). ეს ინდექსები მოიცავენ აქტივების ხარისხს, ლიკვიდურობას, საპროცენტო განაკვეთების რისკს, მომგებიანობას, გაცვლითი კურსის რისკსა და კაპიტალის ადეკვატურობას. მსგავსი პრაქტიკა გამოყენებულია ჩინგ და ჩოის (Cheang and Choy 2011) მაკაოს ადმინისტრაციული რეგიონისთვის, რომლებმაც 19 ცალკეული ინდიკატორი შეიყვანეს საერთო ფინანსური სტაბილურობის ინდექსში (Aggregate Financial Stability Index). რამდენადმე განსხვავებულ მეთოდოლოგიას იყენებს ნიდერლანდების ცენტრალური ბანკი (Van Den End 2006). ამ შეთხვევაში ინდექსი კონცენტრირდება ცვლადების დისბალანსებზე. დისბალანსი იზომება, როგორც სხვაობა ცვლადის მნიშვნელობასა და მის ძირითად ტრენდს შორის. ინდექსში ჩართულია საპროცენტო განაკვეთები, უძრავი ქონებისა და კაპიტალის ფასე-

ბი, ასევე, ეფექტური გაცვლითი კურსები. შემდეგ სექციაში აღწერილია საერთო საბანკო სტაბილურობის ინდექსის აგების მეთოდოლოგია საქართველოს ფინანსური სისტემისთვის.

ინდიკატორები საერთო საბანკო სტაბილურობის ინდექსის შემადგენლობაში

საბანკო სტაბილურობის ინდექსის მაღალი ხარისხის მიღწევის მიზნით, მის შემადგენლობაში ჩართული იქნა ფინანსური სტაბილურობის სხვადასხვა შინაარსის ინდიკატორები (FSIs). ინდიკატორების ეს ჯგუფი რეკომენდებულია საერთაშორისო სავალუტო ფონდის (IMF) მიერ ფინანსური სექტორის სიჯანსაღის მონიტორინგისა და შეფასებისთვის; ასევე საბანკო სექტორის მოწყვლადობაზე პერიოდული დაკვირვებისთვის. ინდიკატორები მოიცავენ: კაპიტალის ადეკვატურობას, აქტივების ხარისხის დონეს, მომგებიანობას, ლიკვიდობას, სავალუტო რისკს.

- საზედამხედველო კაპიტალი/რისკის მიხედვით შეწონილი აქტივები (I1) — იგი ზომავს დეპოზიტური კორპორაციების კაპიტალის ადეკვატურობას; კერძოდ, ბანკის უნარს გაუმკლავდეს უარყოფით მოკვებს და გაუთვალისწინებელ დანაკარგებს. იგი ასევე გვიჩვენებს ბანკის ლევერიჯის დონეს; ანუ, რამდენად ფინანსდება ბანკის აქტივები სხვა წყაროებით გარდა, საკუთარი კაპიტალისა.

- წმინდა უმოქმედო სესხები/კაპიტალი (I2) - წმინდა უმოქმედო სესხები არის უმოქმედო სესხებს გამოკლებული სესხების შესაძლო დანაკარგის რეზერვები. ეს ინდიკატორი აღწერს ბანკის შესაძლებლობას გაუძლოს სტრესს, რომელიც გამოწვეულია უმოქმედო სესხების არსებობით.

- უმოქმედო სესხები/ მთლიანი სესხები (I3) - აღწერს სასესხო პორტფელის ხარისხს და გვიჩვენებს საკრედიტო რისკის დონეს.

- უკუგების კოეფიციენტი აქტივებზე (ROA) (I4) - ინდიკატორი ზომავს ბანკის მომგებიანობასა და ეფექტიანობას მისი აქტივების გამოყენების თვალსაზრისით.

- უკუგების კოეფიციენტი კაპიტალზე (ROE) (I5) - ინდიკატორი ზომავს ბანკის მომგებიანობასა და ეფექტიანობას მისი კაპიტალის გამოყენების თვალსაზრისით.

- წმინდა საპროცენტო შემოსავალი/ მთლიანი შემოსავალი (I6) - მაჩვენებელი ასახავს წმინდა საპროცენტო შემოსავლის (საპროცენტო შემოსავალს მინუს საპროცენტო ხარჯი) ფარდობით წილს მთლიან შემოსავალში. ბანკის დაბალი ლევერიჯის შემთხვევაში, ინდიკატორი, როგორც წესი მაღალია.

- არასაპროცენტო ხარჯი/ მთლიანი შემოსავალი (I7) - გვიჩვენებს ადმინისტრაციული ხარჯების მოცულობას მთლიან შემოსავალთან მიმართებაში; ანუ, ბანკის მიერ რესურსების გამოყენების ეფექ-

ტიანობას. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ზომავს თუ რამდენად ამცირებს ბანკის მომგებიანობას მაღალი არასაპროცენტო ხარჯები.

- სხვაობა სესხებისა და დეპოზიტების განაკვეთებს შორის (I8) - ბანკის მომგებიანობის მაჩვენებელია; ასევე ასახავს სექტორის კონკურენტუნარიანობის დონეს.

- ლიკვიდური აქტივები/ მთლიანი აქტივები (I9) - ლიკვიდობის მაჩვენებელია, რომელიც აღწერს, თუ რამდენად არის შესაძლებელი, მოსალოდნელი თუ მოულოდნელი მოთხოვნების დაკმაყოფილება ნაღდ ფულზე.

- ლიკვიდური აქტივები/მოკლევადიანი ვალდებულებები (I10) - ასახავს ლიკვიდობის შეუსაბამობას ბანკის აქტივებსა და ვალდებულებებს შორის. იგი გვიჩვენებს, თუ რამდენად აქვს ბანკს შესაძლებლობა გაუმკლავდეს მოკლევადიან პერიოდში თანხების გადინებას ლიკვიდობის მხრივ პრობლემების შექმნის გარეშე.

- კლიენტების დეპოზიტები/ მთლიანი სესხები (I11) - ინდიკატორი გვიჩვენებს სესხის პორტფელის რა ნაწილი ფინანსდება კლიენტთა დეპოზიტებით. იმ შემთხვევაში, თუ ამ ფარდობის მნიშვნელობა ერთზე ნაკლებია, სესხის გაცემის დასაფინანსებლად ბანკი ნასესხებ სახსრებზეა დამოკიდებული.

- წმინდა ღია სავალუტო პოზიცია/ საზედამხედველო კაპიტალი (I12) - ზომავს ბანკის მგრძნობელობას სავალუტო რისკების მიმართ საზედამხედველო კაპიტალთან მიმართებაში. იგი ასახავს შეუსაბამობას ბანკის უცხოურ აქტივებსა და ვალდებულებებს შორის და აფასებს მონეყვადობას გაცვლითი კურსის ცვლილებების მიმართ. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ანალიზის კუთხით არანაკლებ მნიშვნელოვანია მსესხებლის სავალუტო რისკის განხილვა, როდესაც მსესხებლის რეალური შემოსავალი/ გასავალი დამოკიდებულია სავალუტო კურსის ცვლილებაზე. თუმცა, ამ ეტაპისთვის იგი ინდექსის შემადგენლობაში არ არის შეყვანილი. გარდა ამისა გასათვალისწინებელია ასევე კაპიტალისა და რეზერვების ლარში დენომინაციიდან გამომდინარე სავალუტო რისკი.

საბანკო სტაბილურობის ინდექსის ანალიზი

საერთო საბანკო სტაბილურობის ინდექსის განვითარებაზე დაკვირვებისას შესაძლებელია გამოვყოთ სამი ძირითადი ფაზა:

- ფაზა 1 - 2005 წლიდან 2007 წლის ბოლომდე, როდესაც ინდექსის მნიშვნელობა უმეტესად ნულზე მაღალია, რაც ხაზს უსვამს ქვეყანაში ფინანსური სისტემის სტაბილურობის მეტნაკლებად მისაღებ დონეს. ინდექსი განსაკუთრებით მაღალია 2006-2007 წლებში, რაც საქართველოში ეკონომიკური ბუმის პერიოდს ემთხვევა, თუმცა მეორეს მხრივ, ეს ეკონომიკური ზრდა არ იყო მდგრადი და ეს შემდგომ პერიოდებშიც ნათლად გამოჩნდა. კერძოდ, სასესხო

პორტფელის მკვეთრი ზრდა 2005 წლიდან დაიწყო, იმ მომენტისთვის ამას დროებითი დადებითი ეფექტი ჰქონდა, როგორც საფინანსო, ასევე რეალურ სექტორზე. თუმცა, ამავდროულად სესხების ზრდა ნიშნავს ბანკების მხრიდან დამატებითი საკრედიტო რისკების აღებას, რასაც ამ შემთხვევაში ინდექსი ვერ ითვალისწინებს;

- ფაზა 2 — 2008 წლიდან 2010 წლის მეორე კვარტლის ჩათვლით, როდესაც ინდექსის მნიშვნელობა უარყოფითია. ეს პერიოდი ემთხვევა, როგორც გლობალურ ეკონომიკურ კრიზისს მსოფლიოში, ისე რუსეთთან საომარ მოქმედებებს. შესაბამისად საბანკო სისტემის სტაბილურობის დონე საქართველოში ამ პერიოდში დაბალია;

- ფაზა 3 — 2010 წლის მესამე კვარტლიდან 2012 წლის ბოლომდე. ამ პერიოდში ნელ-ნელა იწყება კრიზისიდან გამოსვლა; შესაბამისად, ქვეყანაში ფინანსური სექტორის სტაბილურობის დონეც თანდათან იზრდება.

ინდექსი ნათლად ასახავს ქვეყანაში ფინანსური სისტემის მდგომარეობას და წარმატებით ახდენს კრიზისის იდენტიფიცირებას.

შესაძლებელია ინდექსის დეკომპოზიცია მასში შემავალი ინდიკატორების ტიპების ჭრილში და ცალკეული კომპონენტების ქცევაზე დაკვირვება, ესენია: კაპიტალის ადეკვატურობა, ლიკვიდობა, მომგებიანობა, აქტივების ხარისხი და სავალუტო რისკი. ყურადსაღებია ის ფაქტი, რომ 2007 წლის განმავლობაში ყველა კომპონენტის მაჩვენებელი დადებითია. წლის ბოლოს კი სიტუაცია მკვეთრად იცვლება; კერძოდ, ყველა კომპონენტი მყისიერად მცირდება და უარყოფით ნიშნულამდე ეცემა (გარდა სავალუტო რისკისა). რაც შეეხება კრიზისის შემდგომ პერიოდს, ლიკვიდობის, მომგებიანობისა და სავალუტო რისკის მაჩვენებლები უმჯობესდება, ხოლო კაპიტალის ადეკვატურობა და აქტივების ხარისხი კვლავ პერიოდის (2005-2012) საშუალო მაჩვენებელზე დაბალ დონეზე რჩება აღსანიშნავია ის მომენტი, რომ საერთო საბანკო სტაბილურობის ინდექსის გაუარესება შეიმჩნევა მანამდე; კერძოდ, დადებითიდან იცვლება უარყოფითისკენ 2007 წლის ბოლოს - 2008 წლის დასაწყისში, სანამ 2008 წლის აგვისტოს ომის გამო, საქართველოში კრიზისი გამძაფრდებოდა (ასევე 2008 წლის სექტემბერში „Lehman Brothers“-ის გაკოტრებით).

აქედან გამომდინარე ინდექსის მკვეთრი უარყოფითი ცვლილება შეიძლება მივიჩნიოთ როგორც გამაფრთხილებელი სიგნალი შესაძლო მნიშვნელოვანი შოკის შესახებ. მოსაზრებას კიდევ უფრო ამყარებს მაღალი კორელაციის არსებობა მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდის ტემპსა და საბანკო სტაბილურობის ინდექსის უარყოფით ლაგს შორის (იხ. ცხრილი №1).

კორელაცია					
ლაგი (კვარტალი)	1	0	-1	-2	-3
2015-2012	0.654	0.792	0.802	0.789	0.593
2006-2010	0.690	0.862	0.897	0.826	0.599
2007-2009	0.684	0.877	0.914	0.866	0.674

ყურადღებას ასევე იქცევს ის ფაქტი, რომ რაც უფრო ვამცირებთ დროის დიაპაზონს კრიზისის დაწყების თარიღის ირგვლივ, მით უფრო იზრდება კორელაცია, რაც დამატებით მიუთითებს ინდიკატორის ეფექტურობაზე; განსაკუთრებით კრიზისის წინა და კრიზისის პერიოდებში. თუმცა, მხოლოდ არსებულ კორელაციაზე დაყრდნობით ამ ორ ცვლადს შორის მიზეზ-შედეგობრიობაზე დასკვნის გამოტანა არ იქნებოდა სწორი. მიზეზ-შედეგობრიობაზე უფრო ნათელი წარმოდგენის შესაქმნელად მივმართეთ „Granger Causality“ ტესტს. ტესტის შედეგები ხაზს უსვამს მიზეზ-შედეგობრივი კავშირის არსებობას საერთო საბანკო სტაბილურობის ინდექსსა და GDP-ის ზრდის ტემპს შორის (ორი ლაგის შემთხვევაში); კერძოდ, BSI იწვევს (ranger Causes). GDP-ის ზრდის ტემპს. ეს ნიშნავს, რომ საერთო საბანკო სტაბილურობის ინდექსის წარსული მნიშვნელობები გავლენას ახდენენ ეკონომიკის ზრდის მიმდინარე მაჩვენებელზე.

არგუმენტები და ფაქტები

ზემოთ მოყვანილი ყველა ფაქტი და არგუმენტი ინდექსის მიერ ფინანსური სისტემის შეფასების ხარისხიანობაზე/ვალიდურობაზე მიუთითებს. თუ ეს მართლა ასეა, მაშინ ინდექსმა წარმატებით უნდა იმუშაოს საქართველოს სხვა მსგავსი ეკონომიკის შემთხვევაში ამის შესამოწმებლად, ანალოგიური მეთოდოლოგიის გამოყენებით მოხდა ინდექსის აგება სომხეთის ფინანსური სისტემისათვის. საერთო საბანკო სტაბილურობის ინდექსი, საქართველოს შემთხვევის მსგავსად, აქაც წარმატებულად მოქმედებს. კერძოდ, 2005-2007 წლის ბოლომდე ფინანსური სტაბილურობის დადებით დონეს აჩვენებს; შემდეგ კრიზისის წინა პერიოდში იწყებს კლებას და იღებს უარყოფით მნიშვნელობებს. და ბოლოს, 2009 წლიდან კვლავ იმატებს და 2010-ის შემდეგ მერყეობს მისი საშუალო მაჩვენებლის ირგვლივ. კორელაცია ინდექსსა და მშპ-ის ზრდის ტემპს შორის არის მაღალი, რომელიც კიდევ უფრო იზრდება ინდექსის უარყოფითი ლაგის მიმართ.

დასკვნა

დასასრულს უნდა აღვნიშნოთ, რომ საბანკო სტაბილურობის ინდექსი ნათლად ასახავს ქვეყანაში არსებული ფინანსური სისტემის სიჯანსაღის დონეს; ასევე, წარმატებით ახორციელებს ფინანსური

კრიზისის საფრთხის იდენტიფიცირებას. ნათელია, რომ საბანკო სტაბილურობის ინდექსის გაუარესება აღინიშნება მანამდე; კერძოდ, დადებითიდან იცვლება უარყოფითისაკენ 2007 წლის ბოლოს - 2008 წლის დასაწყისში, სანამ საქართველოში სერიოზული კრიზისი დაიწყებოდა გლობალური ფინანსური კრიზისის ფონზე და 2008 წლის აგვისტოს ომის შემდეგ. აქედან გამომდინარე, ინდექსის მკვეთრი უარყოფითი ცვლილება შეიძლება მივიჩნიოთ როგორც გამაფრთხილებელი სიგნალი შესაძლო მნიშვნელოვანი შოკის შესახებ. ამგვარად, ფინანსური სტრუქტურის წინასწარი იდენტიფიცირება და შესაბამისად ფინანსური ინსტიტუტების დროული რეაგირება და მზადყოფნა შესაძლებლობას მოგვცემს შევამციროთ ფინანსური კრიზისის უარყოფითი გავლენა რეალურ ეკონომიკაზე. ამ გზით გამოთვლილი საერთო საბანკო სტაბილურობის ინდექსი (ABSI) წარმოადგენს წინასწარი შეტყობინების სისტემის (EWS) ერთ-ერთ ალტერნატიულ მეთოდს. მისი მთავარი უპირატესობა ის არის, რომ ის შესაძლებელს ხდის ფინანსური სისტემის სტაბილურობის დროში განვითარებაზე დაკვირვებას და პოტენციური უარყოფითი ტენდენციების დროულად გამომჟღავნებას. რაც შეეხება სამომავლო გეგმებს, სასურველია ინდექსის კიდევ უფრო სრულყოფა მასში სავალუტო რისკის (მსესხებლის, კაპიტალის, რეზერვის) დამატებითი ინდიკატორების ჩართვის გზით. ასევე, როგორც ზემოთ ვიმსჯელებთ, საკამათოა საბანკო სტაბილურობის ინდექსი საკმარისად წინსწრებით ახდენს თუ არა კრიზისის იდენტიფიცირებას, უფრო ზუსტი ხომ არ იქნებოდა რისკის აღების მომენტშივე ხდებოდა მისი იდენტიფიცირება. ამის კონტრ-არგუმენტად შეგვიძლია დავასახელოთ ის ფაქტი, რომ რისკის აღების მომენტში ბაზარი არ იყო გაჯერებული, თუმცა სესხები 80 %-იანი ზრდა ამ არგუმენტს ასუსტებს. აქედან გამომდინარე მიზანშეწონილია ამ საკითხებზე სამომავლო მუშაობა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს ეროვნული ბანკის გაანგარიშებები.
2. საქართველოს ეროვნული ბანკი, (2006-2012) „წლიური ანგარიში 2006-2012“, სებ.
3. Albuлесcu, C. (2010), „Forecasting The Romanian Financial Sector Stability Using a Stochastic Simulation Model“, Romanian Journal of Economic Forecasting, Vol.1/2010, 81-98.
4. Cheang, N and Choy I, (2011), „Aggregate Financial Stability Index for an Early Warning System“, Research and Statistics Department, Monetary Authority of Macao.
5. „Financial Soundness Indicators - Compilation Guide“, (2006), International Monetary Fund.
6. Gadaneц, B and Jayaram K, (2009), „Measures of financial stability“, Monetary and Economic De-

- partment, Bank for International Settlements system stability“. In: CNB Financial Stability Report 2006. Praha: ČNB, s. 69-79. ISBN.
7. Hanschel, E. and P. Monnin (2005), „Measuring and Forecasting Stress in the Banking Sector: Evidence from Switzerland,“ in Bank for International Settlements (ed.), Investigating the Relationship between the Financial and Real Economy, Vol. 22, 431-49.
 8. Van den End, J W (2006), „Indicator and Boundaries of Financial Stability“, DNB Working Paper, No. 97/ March 2006.